

УДК 784:82-1:355.485](477)"1914/1918"
DOI 10.32461/2226-3209.3.2025.344460

Цитування:

Сапожнік О. В. Стильова палітра пісень української боротьби січового стрілецтва: особливості мелодики і поезики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 3. С. 289–296.

Сапожнік Ольга Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-3510-5817>
osapozhnik@dakkkim.edu.ua

Sapozhnik O. (2025). The Stylistic Palette of Songs of the Ukrainian Sich Riflemen's Struggle: Features of Melody and Poetics. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 289–296 [in Ukrainian].

СТИЛЬОВА ПАЛІТРА ПІСЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ БОРОТЬБИ СІЧОВОГО СТРЕЛЦТВА: ОСОБЛИВОСТІ МЕЛОДИКИ І ПОЕТИКИ

Мета роботи – репрезентувати стильову палітру пісень української боротьби періоду українських визвольних змагань 1910–1920-х років; проаналізувати значення пісенних творів авторства січових стрільців для державотворення; сформувати ціннісно-орієнтаційну позицію щодо розуміння місця і ролі пісенної спадщини в культурній ідентичності нації. **Методологія дослідження.** Основою є міждисциплінарний підхід, який дозволив здійснити комплексне осмислення аспектів створення і поширення пісень воєнного часу 1910–1920-х років зверненням до культурологічних, мистецтвознавчих, соціологічних, музикознавчих джерел. Персонологічний підхід дозволив цілісно представити творчі особистості авторів пісень української боротьби, учасників військових формувань означеного воєнного періоду. **Наукова новизна.** Уточнено мистецтвознавчу, культурологічну, музикознавчу характеристику пісень української боротьби періоду визвольних змагань початку ХХ століття через широке осмислення революційного дискурсу пісень січових стрільців. **Висновок.** Пісні боротьби січового стрілецтва мають унікальне значення для збереження і відтворення багатоголосної пісенної спадщини як воєнної, так і соціальної тематики у 10–20-х роках ХХ ст. Народженню стрілецьких пісень сприяли реальні події, факти, імена, випадки з життя усусів (воjákів військових формувань УСС – Українських січових стрільців), що ставали темами поетичного, здебільшого романсового, кантового, опісування, передаючи наступним поколінням живі спогади про славне минуле стрілецтва. Пісні січових стрільців були джерелом натхнення для піднесення бойового духу, зростання українського патріотизму, створення військового вокального й інструментального фольклору, так і для передачі новій генерації автентичної стрілецької мелодики, терцівового звучання, семантики, маршової похідної музики для народних оркестрів УСС. Пісенна спадщина січового стрілецтва є невичерпним джерелом для наслідування в часі сучасної боротьби українців з російським загарбником.

Ключові слова: пісні української боротьби, січове стрілецтво, військовий фольклор, стильова палітра, мелодика, поезика, оркестри та ансамблі стрілецької музики.

Sapozhnik Olga, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor National Academy of Culture and Arts Management

The Stylistic Palette of Songs of the Ukrainian Sich Riflemen's Struggle: Features of Melody and Poetics

The purpose of the work is to present the stylistic palette of songs of the Ukrainian struggle during the Ukrainian liberation struggle of the 1910s–1920s; to analyse the significance of song compositions by the Sich riflemen for state building; to form a value-orientation position regarding the understanding of the place and role of song heritage in the cultural identity of the nation. **Research methodology.** The basis is an interdisciplinary approach, which allowed for a comprehensive understanding of the aspects of the creation and dissemination of wartime songs of the 1910s–1920s by referring to cultural, art, sociological, and musicological sources. The personal approach allowed us to comprehensively present the creative personalities of the authors of songs of the Ukrainian struggle, participants in military formations of the specified war period. **Scientific novelty.** The art historical, cultural, and musicological characteristics of the songs of the Ukrainian struggle of the period of the liberation struggles of the early 20th century have been clarified through a broad understanding of the revolutionary discourse of the songs of the Sich riflemen. **Conclusions.** The battle songs of the Sich riflemen are of unique importance for the preservation and reproduction of the polyphonic song heritage of both military and social themes in the 1910s–1920s. The birth of rifle songs was facilitated by real events, facts, names, and incidents from the lives of the ususus (soldiers of the military formations of the USS – Ukrainian Sich Riflemen), which became the themes of poetic, mostly romance, canto-like, hymns, passing on to subsequent generations vivid

memories of the glorious past of riflemen. The songs of the Sich riflemen were a source of inspiration for raising fighting spirit, growing Ukrainian patriotism, creating military vocal and instrumental folklore, and for transmitting to the new generation authentic riflemen's melodies, third sound, semantics, and marching music for the folk orchestras of the USSR. The song heritage of the Sich riflemen is an inexhaustible source for imitation in the time of the modern struggle of Ukrainians against the Russian invader.

Keywords: songs of Ukrainian struggle, Sich riflemen, military folklore, style palette, melody, poetics, orchestras and ensembles of riflemen music.

Актуальність теми дослідження. Пісні січових стрільців тісно пов'язані з національно-визвольним рухом. Через ці музичні твори український народ висловлював свою спрагу до незалежності, протестував проти утисків, захищав право на мову й культуру. Пісні надихали, підносили моральний дух воїнів, об'єднували людей навколо спільної мети та слугували джерелом національної сили й єдності.

Чимало стрілецьких пісень корінням сягають в український фольклор, опираючись на традиції народних пісень, билин, балад, дум, церковних та світських кантів, міських романсів. Водночас вони упровадили нову тематику: військову службу, похідну музику, втрати побратимів, тугу за рідними та глибоку любов до рідного краю. Завдяки мелодійності та простоті цих творів вони швидко ставали популярними й уживаними серед українців. Суттєвий вплив на творчість січових стрільців 1910–1920-х років мала романсова лірика, що постала як самобутнє духовне надбання українського народу, відтворюючи одну з найяскравіших сторінок на скрижалях історії національно-визвольних змагань у XX ст.

Серед найвідоміших постатей в історії стрілецької пісні – Роман Купчинський, Лев Лепкий, Степан Чарнецький, Михайло Гайворонський та інші. Українці загалом знають біографію цих постатей як героїв - січових стрільців, командирів, поетів, композиторів, громадських діячів. Проте, існує чимало невідомих авторів, чий внесок у пісенну воєнну спадщину не менший, проте вони мало відомі назагал. Серед них: Іліан Назарак, Петро Карманський, Юрій Шкрумеляк, Микола Голубець, Антін Лотоцький, Климент Гутковський та ін. Спробуємо в нашому дослідженні проаналізувати твори цих митців.

Варто також зауважити, що пісенна воєнна спадщина періоду визвольних змагань початку XX століття з мистецтвознавчо-культурологічної позиції вивчена недостатньо. Потребують уточнення жанрово-стилістична складова пісень січового стрілецтва, виведення з небуття і представлення широкій аудиторії

цілої плеяди реальних історичних постатей - авторів поетичних текстів та композиторів, вивчення їх музичної спадщини і внеску в становлення культурної ідентичності нації. Відновлення музичних текстів для інтерпретації, поширення цієї унікальної пісенної спадщини є затребуваним в теперішній війні з російським агресором.

Аналіз досліджень і публікацій. Українські науковці О. Захарчук, О. Зосім, Ю. Карпачова виокремлюють жанрово-стильові різновиди вокальних творів різного періоду визвольних змагань, приділяючи основну увагу вокальній акапельній дво- чи триголосній пісні [1; 2]. М. Мозговий, Т. Рябуха аналізують витoki та інтонаційні складові української пісенної естради минулого століття, в тому числі ліричної пісні [5; 6]; Т. Кузьменко досліджує духовну культуру січового стрілецтва в контексті національно-культурного руху, автор характеризує тенденції в інтерпретуванні народнопісенного виконавства як різновиду мистецької діяльності, складника у розвитку національної музичної культури та сучасного музичного мейнстріму [3].

З музикознавчої, культурологічної та художньо-естетичної точки зору потрактовують феномен пісень української боротьби науковці Л. Макаренко, В. Падалко, М. Мозговий, В. Чоповський тощо. Л. Макаренко аналізує вокальні твори періоду визвольних змагань з позиції їх впливу на становлення української держави, зосереджуючи увагу на історичній та культурологічній площині [4]. В. Чоповський досліджує культурно-освітню діяльність січових стрільців, їх педагогічну, просвітницьку, музично-театральну роботу в селах та малих містечках. Автор описує роботу "Пресової Кватири", її видавничі потуги, театральні та концертні виступи вояків та створених ними колективів, оскільки військо було сформоване з молодих, інтелігентних, освічених й талановитих людей, що боролись за право називатись українцями і жити на своїй Богом даній землі. Примітно зауважити й те, що серед січових стрільців були навіть

створені оркестри духової та народної музики, згадано про три таких оркестри, їх керівниками в різний час ставали композитори й диригенти з числа січовиків: М. Гайворонський, Григорій Тершаковець, Роман Лесик і "Генцьо" Якимів. Згадані оркестри духових і народних інструментів брали безпосередню участь у житті громад [7]. На світлині представлені троє керівників оркестрів УСС на репетиційній базі в селі Вівся на Тернопільщині у 1915 році.

Рис. 1. Керівники оркестрів Українських січових стрільців: М. Гайворонський, Роман Лесик і "Генцьо" Якимів
Джерело: UVAN_Hayvoronsky_USS_7394_1

Молодий науковець Вікторія Падалко порушує проблему сучасного перепрочитання поетичних текстів українських класиків, авторів співаної поезії на воєнні теми та їх музичну інтерпретацію у творчості естрадних виконавців кінця XX – початку XXI століття, зосереджуючи увагу на вокальних творах як інструменті боротьби в теперішній російській загарбницькій війні з Україною. Ключовою функцією творчості сучасних українських митців - інтерпретаторів співаної поезії поетів-класиків, як зазначає науковець, стає збереження й трансляція культурної пам'яті, утвердження України на міжнародній арені як країни з глибоким історичним корінням і унікальною культурою. Одним з інструментів в цій боротьбі є звернення до музичних творів, що надихають в цій боротьбі [8].

Темою власних науково-педагогічних практик ставали жанрово-стилістичні та музично-теоретичні характеристики козацьких, солдатських, рекрутських пісень; вокальної патріотичної спадщини періоду визвольних змагань XX століття та їх ретрансляція у сучасному музичному просторі.

Виклад основного матеріалу. У жанрово-стильовій палітрі музики січових стрільців помітним є вплив народної ліричної пісні

західноукраїнського наспіву, міської одноголосної камерно-вокальної музики, народних автентичних танців та народної інструментальної музики, духовного й світського канта трьохголосного викладу.

Однією з причин затребуваності, високої культури відтворення й популяризації пісень січового стрілецтва була їхня схожість з ансамблевою та хоровою піснею на чотири голоси, що була притаманна парубочим колективам під час святкування календарних обрядових свят (парубочої Маланки, водіння Куста, гадання на Андрія, стрибання через ватру на Івана Купала, парубоче охризування (посвята), спортивних вправлянь на Масниці тощо), що суголосно народним співочим традиціям. Чимало класичних українських композиторів, серед яких Михайло Вербицький, Сидір Воробкевич, Віктор Матюк, Остап Нижанківський, Левко Ревуцький та інші, черпали натхнення з пісенної спадщини січових стрільців, іноді навіть не підозрюючи що це авторські твори, аранжували їх як народну пісню, карбували ними свій творчий хист, мистецький смак, вокальну традицію, творили на їх основі власні композиції.

Якщо аналізувати стилістику, мелодику, гармонію, то досить помітним є вплив на створення співаної поезії січовиків характерних танцювальних ритмів і мелодичних рис як карпатського регіону, так і західноєвропейської танцювальної музики, зокрема вальсу, польки, що особливо відчутно в любовній та жартівливій пісенній ліриці («І снилося зночі дівчині», «Накрила нічка», «Човник хитається» – вальс; «Зажурились галичанки», «З сиром пироги», «Ой видно село» – полька).

Значна частина опублікованих творів має спільне авторство "слова УСС", вони настільки були схожі до народних пісень, що з часом, особливо побутово-соціальні, любовні, вони увійшли у вжиток як народні, зокрема: «А хто хоче війну знати», «Летіла куля через гору», «Пасла дівка лебеді», «Коло млина яворина», «Мав я раз дівчиноньку чепурненьку», «Повіяв вітер степовий» та ін.

Варто назвати цілу плеяду самобутніх авторів – січових стрільців, чиїми піснями й дотепер живиться українська традиційна лірична пісня, а саме: Ю. Неборак «Слава, слава, Отамане», «Нема в світі», «Хлопці, алярм»; П. Карманський «Сповнилась мрія», Ю. Шкрумеляк «Питається вітер»,

М. Голубець «Ой нагнувся дуб високий», А. Лотоцький «Гімн Коша», К. Гутковський «Гей ви, стрільці січовії», М. Гайворонський «Йде січове військо», «Ой впав стрілець», «Ой казала мати», «Прошли гори» тощо. Авторству ще одного пісняра Р. Купчинського належать такі солоспіви: «Заквітчали дівчатоньки», «Накрила нічка», «Як з Бережан до Кадри», «Човник хитається», «Зажурились галичанки», «Мав я раз дівчиноньку» тощо. Композитор-пісняр Левко Лепкий залишив для нащадків чимало романсової лірики, зокрема: «Гей видно село», «Маєва нічка», «Бо війна війною», «Колись дівчино мила», «І снилося з ночі дівчині», «Коби скоріше з гір Карпатських» тощо.

Пісенна творчість Легіону Українських Січових Стрільців (УСС) є невід'ємною частиною української музичної культури. Ці твори не лише виконували функцію мобілізаційних та агітаційних гімнів, а й стали основою для сучасної української ліричної пісні. Музично-виражальні засоби, якими щедро наділені вокальні та поетичні твори, різнобарвна музична мова, фактура то акордова, то гомофонно-гармонічна прозора і витончена, глибина і об'ємність поетичних текстів та виражальних засобів роблять ці пісенні твори досить витонченими й камерними у сприйнятті. Водночас вони легко лягають на слух і запам'ятовуються, проте вимагають від слухача й виконавця високої культури сприйняття.

Загальні риси музичного стилю пісень січових стрільців: маршовий ритм і чітка метроритміка – пісні часто писалися у маршовому розмірі (2/4 або 4/4), що відповідало їхньому бойовому та закличному характеру; переважно мінорний лад, що створював драматичний настрій, але зустрічаються також мажорні мотиви, які символізували перемогу та віру в майбутнє; синкоповані ритми – надавали динамічності й бойового духу; мелодійний ліризм – навіть у маршах помітна виразна вокальна лінія, що дозволяло легко запам'ятовувати мелодію; гомофонно-гармонічна структура – супровід часто складався з простих акордових гармоній, які легко піддавалися гармонізації у хорі або ансамблі, мелодична лінія була плавною, передбачала терцевий спів чи трьохголосся з нижнім функційним басом, що було співзвучно прадавнім автентичним співам українського народу в терцію, пізніше – духовним чи світським кантам; поліфонічні

елементи – у деяких піснях зустрічаються поліфонічні розгалуження, що надають мелодії епічного характеру, вони ведуть початок від народного багатоголосся з підголоском та виводом при власній індивідуальній мелодичній лінії баса, що створювало поліфонічний ефект; вплив народної пісенності, зокрема багато мелодій мають спільні риси з традиційними козацькими думами, баладними та рекрутськими піснями.

Розглянемо музичну стилістику на прикладі певних авторів та вокальних творів періоду січового стрільства.

1. Вірші Юліана Назарака, музика Михайла Гайворонського, пісня «Слава, слава, отамане», пісня написана у 1914 році. Тема пісні: ушавлення ватажка (отамана) як символу боротьби, Мотиви: героїзм, заклик до бою. Образи: отаман – лідер, що веде за собою, народ – його послідовники. Стилiстика: урочиста гимнiчна форма, кантова мелодика, пiсня передає довіру до отамана i готовнiсть боротись до перемоги. Аналіз: мажорний лад, зустрічається перемінний розмір (3/4, 4/4), рухливий темп, крокова ритміка. Пісню виконували для величання усіх стрілецьких провідників. Піднесена, урочиста, гимнiчна форма. Текст містить повтори («Слава, слава!»), синкопований ритм, подовжені ноти з крапкою, що підкреслює закличний характер.

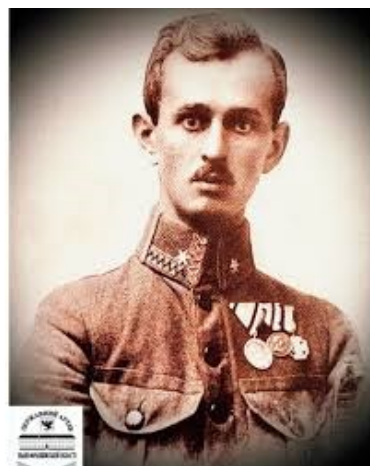

Рис. 2. Юліан Назарак (1893-1916)

Джерело: <https://share.google/images/4wSZYYVWCDe0RhjJA>

2. Вірші Петра Карманського, музика Михайла Гайворонського, пісня «Сповнилась міра», написана 1916 року. Тема пісні: здійснення мрії про волю. "Зганьблена честь зродила мст, криваву мст". Мотиви: віра у майбутнє, в перемогу, в національне відродження. Образи: народ як єдиний організм, що бореться за власну честь і

гідність. Стилiстика: урочистий гимнiчний твiр, багато епiтетiв i метафор. Аналiз: Текст має форму гимну з окличними реченнями («"О, рiдна земле!", "Ура у бiй. Ура. Ура!"»), мажорний лад, що пiдсилює його патрiотичний характер i жагу до боротьби за незалежність.

Рис. 3. **Петро Карманський (1878–1956)**

Джерело: <https://share.google/images/YcgRYJI3xeMHuHbLx>

3. Вiршi Юрiя Шкрумеляка, музика Михайла Гайворонського, пiсня «*Питається вiтер в смертi*», написана у 1915 році. Тема пiснi: доля воiнiв, якi вирушили у бiй, у кривавий тан, очiкування волi. Мотиви: сум, невiдомiсть, примарнi сподiвання волi. Образи: вiтер – як голос долi, символ змiн i мандрiв. Стилiстика: баладна форма, риторичнi питання («Де ж то хлопцi наші?»).

Аналiз: Мiнорна тональнiсть, розмiр 4/4, мелодiя плавна, фактура гомофонно-гармонiчна, терцiєвi ходи мелодiї, бiльшою мiрою четвертнi тривалостi, превалує крокова ритмiка, пiсня передає вiдчуття тривоги та очiкування.

Рис. 4. **Юрiй Шкрумеляк (1895–1965)**

Джерело: <https://share.google/images/SMl4nAFm62h11Tomj>

4. Вiршi Миколи Голубця, муз. Михайла Гайворонського, пiсня «*Ой нагнувся дуб високий*», 1913 р. Тема: випробування, якi випадають на долю України, алегоричний образ дуба високого як сiчового стрiльця. Мотиви: опiр, незламнiсть духу. Образи: «ой не гнися, дуб високий» – символ мiцностi, стiйкостi духу народу. Стилiстика: народна пiсня з романсовою мелодикою, солоспiв з супроводом, використання народних символiв: ...»листя в'яне, ворон криче, сiрi днi, кажуть люди, що ти плачеш по менi». Аналiз: мiнорна

тональнiсть, мелодична лiнiя заспiву в межах квiнти, потрiйна повторюванiсть тонiки, приспiв в домiнантий гармонiї. Повторюванi образи вказують на циклiчнiсть iсторiї та вiру у вiдродження.

Рис. 5. **Микола Голубець (1891–1942)**

Джерело: <https://share.google/images/QXwFNSHLINBI9ajiG>

5. Вiршi Антiна Лотоцького, музика Антiна Баландюка, пiсня «*Гимн Коша*» (iнша назва «*За сiмома десь горами*»), написана 1916 року. Тема: згуртованiсть вiйська, готовнiсть до бою, прославлення вiйськової структури та отамана. Мотиви: бойовий дух, братерство. Образи: Кiш (вiйсько) як єдина сила, дисциплiна, стрiй, гарт. Стилiстика: гимнiчна форма, акордово-гармонiчна фактура, урочистi оклики («Ставаймо до бою!»). Аналiз: мажорна тональнiсть, мелодичнi повтори, чiтка ритмiка для спiву стросеним кроком створюють ефект маршу.

Рис. 6. **Антiн Лотоцький (1881–1949)**

старшина УСС, активний діяч

Пресової Кватири

Джерело: <https://share.google/images/j4emPv3RDZmCaO4AW>

6. Вiршi i музика Климентiя Гутковського, пiсня «*Гей ви, стрiльцi сiчовiй*», написана у 1914 році. Тема: заклик до боротьби, до поступу вперед, дисциплiни, прославлення сотника, командирiв, застереження вiд марнотратства у вiйську («...пам'ятайте, командири,...щоб не злетiли ковчiри..»). Мотиви: вiдвага, нацiональна звияга i братерська єднiсть. Образи: стрiльцi - герої визволителi, нарид – надiйна основа. Стилiстика: пiсня-марш, яка добре лягає на стросений крок, двочастинна форма, акордово-гармонiчна фактура. Аналiз: мiнорна

тональність заспіву, розмір 4/4, активне використання восьмих тривалостей сприяє строевій ходьбі; друга частина в домінантовій гармонії, більш весела, заклична, ритмічна, динамічна мова. використання коротких, енергійних фраз створює рішучий характер твору.

Рис 7. Климента Гутковський (1881–1915)
старшина легіону УСС,
командант Гуцульської сотні

Джерело: <https://uinp.gov.ua/storage/app/public/uploads/2019-05-28/16/Rlv1559050633fJ5.jpeg>

7. Вірші і музика Михайла Ореста Гайворонського, пісня «Йде січове військо», написана у 1916 році. Тема: військовий похід, завзяття і звитяга для боротьби з ворогом. Мотиви: рішучість, патріотизм, жага до перемоги, до визволення рідного краю. Образи: січове військо – як сила духу й стійкості вояків, бажання в боях здобути славу. Стилістика: лірична пісня маршова, з елементами народного фольклорного багатоголосся. Аналіз: мінорна тональність, акордово-гармонічна фактура з елементами поліфонії, розмір 4/4, маршовий темп, четвертні та восьмі тривалості нот вкладаються у кроковий метр, восьмі, та четвертні з крапкою створюють синкопований біглий ритм для бадьорості стройового руху й вишколу; пісня має куплетну структуру, чіткі наголоси, поліфонічні елементи.

Рис. 8. Михайло Орест Гайворонський (1892–1949)

Джерело: <https://share.google/images/nHTRVMKBCGIZAGTRs>

8. Вірші і музика Михайла Гайворонського, пісня «Ой впає стрілець», написана у 1915 році. Автор присвятив пісню

загибелі свого товариша, сотенного УСС Михайла Суха. Тема: жертвність героїв-вояків, незламність духу перед лицем смерті, здатність покласти душу за ближнього і за вільну Україну. Мотиви: жертвність, пам'ять, слава, честь. Образи: поле бою – як сцена історії визвольної боротьби українців. Стилістика: лірична пісня, солоспів. Аналіз: двочастинна форма, мінорна тональність, друга частина в паралельному мажорі, переплітається з одноіменним мінором, часто проводиться унісонне звучання мелодії, закінчення фраз на домінанті та тонічний функції; тужливі образи створюють емоційний журливий ефект.

9. Вірші і музика Левка Лепкого, пісня «Ой, видно село», написана в кінці 1915 року. Тема: військо проходить крізь село і заохочує чоловіків приєднатись до лав, грайливі перегуки з сільськими дівчатами. Мотиви: мотивація до боротьби, залицяння до дівчат, любовна тема. Образи: хлопці як соколи; дівчино-рибчино, чорнобривко моя, широке село під горою. Стилістика: жартівлива, лірична пісня про військові походи, про любов, залицяння. Аналіз: мінорний лад, висхідний квінтовий хід, стрибки на ч.5 вгору і вниз ніби відтворюють поспішний крок, стройову ходу вояків під час передислокації. Швидкий темп, повтор "ха-ха" більше п'яти разів - передає молодецький запал, відвагу, хоробрість, любовні залицяння перед сільськими дівчатами. Приспів у паралельному мажорі описує романтичний діалог з сільськими дівчатами, веселий заклик доєднуватись молоді до війська.

Левко Лепкий написав слова, і музику до цілої когорти пісень, як от: «І снилося з ночі дівчині», «Колись, дівчино мила», «Ішов відважний гайовий до лісу темного», «Бо війна війною», «Чуєш, брате мій» тощо.

Рис. 9. Левко Лепкий (1888–1971) –
організатор та командир кавалерії УСС

Джерело: <https://share.google/images/ROhq96vgefEiUVpYC>

10. Вірші і музика Романа Купчинського, пісня «Накрила нічка», написана у 1917 році, створена після бою під Конюхами й

присвячена пам'яті поручика Осипа Яримовича - наймолодшого бойового офіцера Першої світової війни, який загинув у двадцятирічному віці. Тема: драма молодого вояка, який у розлуці з коханою мріє про незабутню зустріч. Поручик гине в бою, а звістку про його загибель передають сосни. Мотиви: сум за товаришем, ревний жаль, злість на ворога. Образи: чарівна пряжа мрій, чарівниченько соловій, злоті мрії-сни, Стилїстика: вальсова легка лірична пісня, має 9 куплетів, спокій лісу, пташок, нічки розриває драматичний сюжет: бій і смерть воїна; автор майстерно будує сюжетну лінію, переплітаючи паралельний мажоро-мінор, розвиваючи сюжетну лінію спокійно, врівноважено, підводячи до драматичної розв'язки: поручник гине в бою, а вітер сосниною несе тихе зітхання: «Спи дівчино, спи, кохана». Аналіз: куплетна форма, мажорна тональність B-dur. перших двох рядків змінюється двохранковим паралельним g-moll мінором, в кінці кожного куплету рефреном в мінорі звучить "спи, дівчино, спи, кохана, злоті мрії сни...". Мелодія сповнена лагідності, спокою. І до кінця пісні ця форма зберігається. Фактура твору - гомофонно-гармонічна, це лірична пісня з супроводом. Приспів відкриває нам внутрішній стан душевного болю молодого поручника і є ніби проханням-зітханням вояка: про мене молодого не забудь, спомни.

Р. Купчинський є автором і таких творів: «Ой та зажурились стрільці січові», «Засумуй, трембіто», «Зажурились галичанки», "Ніби сниться", "Дума про Хведора Черника", "Перший листопад" та ін. Він створив понад 80 різножанрових пісень: журливих і бадьорих, урочисто-маршових і жалобних.

Рис. 10. Роман Купчинський (1894–1976)

Джерело: <https://share.google/images/RtSU5MISgKumsgs4x>

11. Вірші і музика Степана Чарнецького, пісня "Ой у лузі червона калина", написана у 1914 році, пісня постала як перероблені слова з народної "Розлилися круті бережечки",

створеної автором для фіналу вистави «Сонце руїни» та доповне новою мелодією. Тема: патріотична пісня, пісня - гімн січових стрільців, символ боротьби за незалежність. Мотиви: розвеселимо нашу славну Україну, визволимо братів-українців, збережемо стрілецьку славу. Образи: червона калина - славна Україна, підіймемо-розвеселимо, буйнесенький вітер, ярї пшениці колоситься лан, з москалями тан (бій). Стилїстика: маршова пісня-гімн. Аналіз: мінорна тональність (e-moll), розмір 4/4, мажоро-мінорний лад, покроковий рух, терцієві висхідні ходи по тризвуку, тональність мі-мінор у заспіві, приспів у паралельному соль-мажорі, фактура акордово-гармонічна. Зустрічаються четвертні ноти, що символізує крок, маршовий рух, ходу війська, восьмі ноти у приспіві - наполегливість, уважність до найдрібніших деталей, оспівування ввідними ступенями основних тонів – заклик до дій, нещадність до ворогів, здатність до самопожертви, в кінці фрази ціла нота в унісон – символізує витримку, усвідомленість дій, тяглість співочих традицій у війську.

Рис. 11. Степан Чарнецький (1881–1944)

Джерело: <https://share.google/images/vtE4gjZKq8NLSuvLK>

Висновок. Пісні січового стрілецтва постають як самобутнє духовне надбання українського народу, що відтворює одну з найяскравіших сторінок на скрижалях історії національно-визвольних змагань ХХ століття. Січові стрільці були першими українськими частинами на бойовищах Східної Європи, вони мали велике значення для відновлення військових традицій, для зростання українського патріотизму, створення військового словництва, термінології, військового фольклору, пісень похідної музики (оркестри та інструментальні ансамблі УСС), для усталення форми українського однострою (мазепинка). Пам'ять про УСС і досі жива в українському народі, як є живим символом УСС пісня "Ой у лузі червона

калина” - гімн елітарної української стрілецької армії.

Пісенна лірика січових стрільців символізувала тяглість співочих традицій у війську ще від періоду Київської Русі, козаччини і до теперішніх часів, черпаючи натхнення в народних традиціях, духовній музиці (канти, псалми, церковна молитва), камерно-вокальній творчості міст (романси, вальси, польки); вона живила, надихала й кріпила український дух нашого воїнства. Стрілецькі пісні стали в наш час уособленням боротьби «мистецької сотні» (термін періоду Революції гідності 2013 р.) за незалежність України, що актуально і в теперішній війні з російським загарбником.

Література

1. Захарчук О. Пісенна творчість українських січових стрільців. *Музика* : український інтернет-журнал. URL: <https://mus.art.co.ua/category/z-istoriyi-kul-tury/> (дата звернення: 10.07.2025).
2. Зосім О. Л. Традиційна естрадна пісня: концептуалізація поняття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 153–158.
3. Кузьменко Т. Г. Духовна культура українських січових стрільців в контексті національно-культурного руху : автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2009. 19 с.
4. Макаренко Л. Музична культура січових стрільців як чинник українського державотворення. *Актуальні питання сьогодення*. 2018. № 8. С. 18–20.
5. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв, 2007. 19 с.
6. Рябуха Т. М. Витоки та інтонаційні складові української пісенної естради : автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Харків, 2017. 18 с.
7. Чоповський В. Культурно-освітня діяльність українських січових стрільців. *Народна творчість та етнологія*. 1992. № 3. С. 8–18.

8. Падалко В. О. Жанрово-стильове різноманіття інтерпретацій поетичних текстів українських класиків у музичному мистецтві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 1. С. 332–336.

References

1. Zakharchuk, O. (2020, November 10). Song creativity of Ukrainian Sich riflemen. Music. Retrieved from: <https://mus.art.co.ua/pisenna-tvorchist-ukrainskykh-sichovykh-stril-tziv/> [in Ukrainian].
2. Zosim, O. L. (2022). Traditional pop song: conceptualisation of the concept. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 2, 153–158 [in Ukrainian].
3. Kuzmenko, T. H. (2019). Spiritual culture of Ukrainian Sich riflemen in the context of the national-cultural movement. Author's Abstract of the Candidate of Arts' Thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Makarenko, L. (2018). Musical culture of the Sich riflemen as a factor in Ukrainian state formation. Current Issues of Today, 8, 18–20 [in Ukrainian].
5. Mozhovyi, M. P. (2007). Formation and trends in the development of Ukrainian pop songs. Author's Abstract of the Candidate of Arts' Thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Riabukha, T. M. (2017). Origins and intonation components of Ukrainian song variety. Author's Abstract of the Candidate of Arts' Thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Chopovskyi, V. (1992). Cultural and educational activities of Ukrainian Sich riflemen. Folk Art and Ethnography, 3, 8–18 [in Ukrainian].
8. Padalko, V. (2023). Genre-Style Diversity of Interpretations of Ukrainian Classics' Poetry in Musical Art. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 1, 332–336 [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.08.2025
Отримано після доопрацювання 09.09.2025
Прийнято до друку 16.09.2025
Опубліковано 30.09.2025